Bir Hak İhlali Olarak Ayrımcılık

Ayrı, ayrım, ayırma, ayrımcılık, negatif ayrımcılık, pozitif ayrımcılık gibi bir dolu terim aynı kökenden gelen ancak her haliyle farklılıkları içeren kelimelerdir. İnsanlık tarihi kadar eski olan bu kavramların dilimize bu kadar yerleşmesinin en önemli sebebi belki de pek çok milletin hatta devletin kendisini diğerlerinden belli başlı ölçülerde ayrı görmesi veya kendisine bu ayrımın uygulanmasıdır.

Ayrımla ifade edilmek istenen şey kabaca "Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, fark"tır. Son derece sade ve basit bir anlam ifade eden ayrım işi, sürekli ve tekrar tekrar yapılan bir âdet hükmünü alınca kendisindeki olumlu anlam da dönüşüm geçirmekte ve ayrımcılık olarak adlandırılan "bir toplulukta ırk, cinsiyet, toplumsal konum veya dinî farklılık sebebiyle bir gruba ayrımlı davranma olgusu" halini almaktadır.

Günümüzde ayrımcılık kavramı pozitif ve negatif ayrımcılık olarak da kullanılmaktadır. Pozitif ayrımcılıkla "toplumdaki diğer kişilerle eşit koşullarda yaşamadığı düşünülen belli gruplara çeşitli ayrıcalıklar tanıyarak onları destekleme" kastedilmektedir. Tarihin uzun dönemlerinden beri insanların kâbusu haline gelen negatif ayrımcılık ise bu durumdan çok daha farklıdır. "Bir kişi veya gruba yaş, ırk, renk, milliyet ya da etnik köken; cinsiyet, medeni durum; özürlülük; dinî inanç, toplumsal konum veya diğer kişisel özellikler nedeniyle başka kişi veya gruplara göre farklı davranılması" durumu söz konusudur. Daha açık bir ifadeyle insanlar ya da grupların, sahip oldukları bazı özellikleri veya kendilerine isnat edilen bazı konular nedeniyle farklı bir muameleye tabi tutulmalarıdır. Böylece bu ayrımın uygulandığı taraf "ötekileştirilmiş" ve bazı olanaklardan mahrum bırakılması "meşru görülmeye" başlanmış, bu ayrımın dayanak noktasına göre aldığı isimler de farklılık göstermiştir. Örneğin; a) "insanların sahip oldukları kültürler (din, dil vb.) dayanak gösterilerek uygulanan ayrım" kültür ayrımcılığı; b) "bireylerin, toplumsal kümelerin veya toplumların ırk özelliklerinden dolayı eşit olmayan işlemler karşısında bırakılmaları, ayrı tutulmaları, dışlanmaları, sınırlandırılmaları veya üstün tutulmaları" ırk ayrımcılığı; c) "karşı tarafa, cinsiyetine göre çeşitli yargılar beslenmesi ve bunun nefrete varan durumlara sebebiyet vermesi şeklinde görülen" ayrımcılık da cinsiyet ayrımcılığı olarak tanımlanmıştır.

Bütün bu ifadeler "negatif ayrımcılık" ile kapsamı oldukça geniş bir terimi anlatmaktadır. Böyle bir ayrımcılık ne yazık ki beraberinde ayrımcılığı uygulayan tarafın kendisini üstün ve ayrıcalıklı, diğer tarafı ise tabiri caizse ikinci sınıf olarak görmesini, asimile etmeye çalışmasını hatta kendisini hakaret, tehdit ve küçük düşürme konularında yetkin kabul etmesini getirmiştir. Bu durumun iki taraf için en kötü sonucu, birbirlerinden nefret eden insanların ortaya çıkması ve nefret boyutunun her geçen gün artmasıdır.

Ayrımcılığı uygulayan insanlar veya gruplar genel ifadeyle kendileri dışındakilere tahammül edememektedirler. Bu durum ise ayrımcılığa tabi tutulan insanların sözde üstün tarafa karşı dayanılmaz bir kin ve nefret beslemesine neden olmaktadır.

Ayrımcılığın çeşitleri arasında en çok dikkati çeken ve yıllarca problem oluşturan "farklı ırk ve etnisiteye" sahip insanlara yönelik ayrımcılıktır. Dünya tarihinde bu ayrımı uygulamayan devlet hemen hemen yok gibidir. İnsanların insan olmalarından kaynaklanan evrensel haklarına doğrudan saldırı anlamı da taşıyan ırkçılık, bütün farklı renkleri, etnik nitelikleri, ulusal kökenleri hiçe sayar. Diğer ırklara karışmayan ırk ve bu ırka sahip olan insanlar kendilerini diğer insanlardan ayrı ve üstün bir konumda görürler. Diğerlerinin erişemeyecekleri haklara ve imkânlara sahip olmaları gerektiğine inanırlar, bu düşüncenin bir mantığa dayandırılmasını da gerekli görmezler.

Günümüzde pek çok ayrı etnik yapıyı barındıran Rusya ve Balkan ülkeleri; siyahileri dışlamaları ile ABD; İskoçya'daki politikalarıyla İngiltere; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile tarihe geçen ancak sömürgesi altındakilere yaşattığı insan hakları ihlalleriyle adından söz ettiren Fransa, ellerindeki hâkimiyeti kaybetmeme adına ayrımcılık hareketini körüklemişlerdir. Uluslararası Af Örgütü'nün yayınladığı "Rusya Federasyonu'nda Irk Ayırımcılığı" raporu bu durumu ortaya net bir şekilde koyacak örnekleri içinde barındırmaktadır. Raporda Rusya'nın "belli grupları" polis tarafından oransız olarak kimlik kontrolünden geçirdiği ve bu grupların sıkça keyfî gözaltılara ve kötü muameleye maruz kaldığı bildirilmektedir. Polis tarafından sığınmacıların ve mültecilerin belgeleri kabul edilmeyerek zor durumda bırakılmakta, bazı bölgelerde yasalar, uygulamada tüm topluluğun; vatandaşlık hakları dahil ekonomik, sivil ve siyasi haklar kapsamındaki haklarının reddedildiği gözler önüne serilmektedir.

Devletler teorik olarak pek çok insan hakkının arkasında, ayrımcılığın karşısında yer almakta; ancak uygulamada ayrıma tabi tuttukları insanları ve grupları “demokratikleştirme ve ehlileştirme” adı altında küçük azınlıklar olarak hor görmekten ve baskı altına almaktan geri durmamaktadır. Devletlerin bu tutumu “elitler”inin de çıkarları uğruna ayrımcılık yapabilmelerine sebep olabilmektedir. Çalışmalarının önüne taş koyabilecek herkes artık bu elitler için birer “hayattan ayrıştırılması” veya “kendi çıkarlarına hizmet edecek terbiyenin verilmesi” gereken kişiler olarak görülmektedir. Elitler kendilerine engel olacak taşları ortadan kaldırmak isterken yeni taşların oluşmasının da önüne geçmektedir. Bunu yaparken mümkün olan her alanda ve özellikle kitle iletişim araçlarına hâkimiyeti veya hâkim olanlarla iş birliği yapmayı öncelemektedir.

Etnisite yani ırk kriteri dayanak noktası olarak alındığında, kendi ırkının dışındakileri ikinci sınıf vatandaş olarak görme kolaylaşmaktadır. Özellikle Batı ülkeleri ve Amerika bu konuda asırlardır devam eden, beraberinde sömürgecilik ve köleleştirme kültürünü getiren tutuculuğa sahiptir. Bu durum o kadar rahatsız edici bir hal almıştır ki, vicdanların huzur bulması için sadece teoride geçerli olan “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” gibi bildiriler yayınlamak moda haline gelmiştir. Ancak Batı’nın ikiyüzlülüğünü anlamak için çok zaman geçmemiş, artık devletler “etnik grupları kollama” maskesi altında, örneğin Afrika ülkelerinden Sudan, Kongo, Ruanda, Nijerya gibi kendileri için önemli maden yataklarına sahip ülkelerde her türlü ırk ayrımcılığını destekleyerek iç çatışmalardan nemalanmış, iyi niyet timsali gösterilen gelişmelerin ardından ırk ayrımcılığını istedikleri şekilde ilerletmişlerdir.

Ayrımcılığın versiyonlarından “dinî ayrımcılık”, yaşayışında dinî vecibelerine dikkat eden insanların toplumdan ayrıştırılması olarak açıklanabilir. Son dönemlerde -ırkçılık söylemleri gibi- bir yandan din ve vicdan özgürlüğünden sıklıkla bahsedilmekte diğer taraftan dinî temalarının mümkün olduğunca hayattan arındırılmasına çalışılmaktadır. Müslümanlığın terör ile bağdaştırılması da ayrımcılık yaparak ayrımcılıktan çıkar sağlamak isteyenlerin çabaları olarak görülebilir. Oysa gerek Kur’an’da gerek hadislerde her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik ifadeler bulunmakta, “Ne Arap’ın Acem’e ne de Acem’in Arap’a” hiçbir surette üstün olamayacağının altı çizilmektedir. İslam dini insanların farklı farklı yaratılışını zenginlik olarak görürken, insanların sırf birbirleriyle iletişim kursunlar, tanışıp anlaşsınlar diye farklı farklı cinsiyette, farklı farklı ırklarda, farklı farklı toplumlarda yaratılmış olduğunu vurgular.

Bütün bu ayrımcılık çeşitlerinin en istenmeyen sonucu, ayrım uygulayan ve uygulanan taraflar arasında iletişimin tamamen kopmasıdır. Ayrımcılık sorunu ancak iletişim kurarken bütün maskelerden sıyrılarak doğru ve samimi iletişim yoluyla aşılabilir. Akademik çevreler, medya ve STK’lar, koparılan iletişimin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Ayrım yapan ile gördüğü ayrımcılık nedeniyle karşısındakine kin besleyen arasındaki soğukluğu ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek için samimi bir iletişimin tesisi, böylesine samimi bir iletişim ortamının kurulması için ise iki tarafın öncelikle birbirine karşı sahip oldukları önyargıların kırılması, yaşanan ayrımlarla nasıl nahoş bir durumun belirdiğinin, ayrımcılığın kimseye yarar getirmediğinin, insanlardaki yaratılış farklılığının birbirleriyle iletişime geçmeye olanak sağlayacak ilahî bir lütuf olduğunun her platformda, her fırsatta anlatılması, aktarılması bir görev olmalıdır. STK’lar, etkinliklerle, iletişim olanaklarını, özellikle de medyayı kullanarak, bu amaçla hareket edecek kişi ve kurumları aralarına almalı, ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik mümkün olduğunca büyük çapta bir çalışmaya var güçleriyle katılmalıdır. Böylesine bir köprü vazifesi görecek olan STK’lar, argümanlarını ayrımcılığın her türlüsünü ortadan kaldıracak şekilde düzenlemeli, insanları sınıflandıracak her türlü gelişmenin karşısında durarak bundan herhangi bir menfaatin güdülmediğini herkese hissettirmelidir. Bunu başaran bir insan topluluğu, samimiyetine binaen insanları etrafına toplayabilecek, kardeşliğin ve dostluğun hüküm sürmesine var gücüyle katkı sağlayacak, atilere olabildiğince güzel örnek teşkil edecektir.